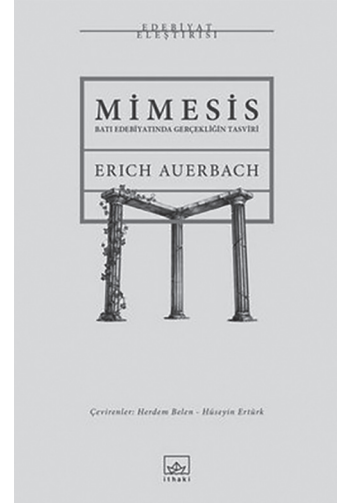

Tanıtım / Reviews
Hakikatin Peşinde Bir Kitap: *Mimesis*
Erich Auerbach, *Mimesis* (Çev. Herdem Belen - Hüseyin Ertürk) İthaki Yayınları, İstanbul, 2019.

Ercan AKÇORA*

Kuram, metnin anlam dünyasına girebilmek için okuyucuya bir rehber olarak düşünsel arka plan sağlar ve yol gösterici bir ayna görevi üstlenir. Eleştiri ise kuramın sağladığı bu düşünsel birikimle sanat metninin işlevselliğini ontolojik bir bakış açısıyla değerlendirebilmeyi sağlar. Esasen eleştirinin işlevi; metnin yapısal özelliğini, sezginin ve kültürel birikimin sağladığı soyutlanmış bir dışavurumla akademinin özgürlük alanı içinde edebî bir kanonun öngörüşel perspektifini oluşturmaktır. Aristo *Poetika* 'sında, sanat eserinin bir taklit olduğunu, bu taklit edilen nesnelerin de eylem halinde olan erdemli ya da bayağı insanlar olduklarını dile getirirken (Aristoteles 2019: 5) aslında, ezeli ve ebedi zıtlığın simgesi olan iyi ve kötü üzerine kurulu hayatın psikolojisini anlamaya çalışmakla zaten yolu açmıştı. Yani Aristo, kendi *Mimesis* 'inin temellerini oluştururken insan faktöründen yola çıkmıştı. Auerbach ise ilk anlatılardan ve kutsal metinlerden başlayarak modern dönemlere kadar yazılan edebiyat metinlerinin yapı taşları arasında sanat ve gerçeklik ilişkisini hem metnin yoğun şiirselliği içinde aramaya çalışır hem de metnin bütününe kuş bakışı bir perspektifle izleyerek geniş zamanlı bir okuma yapar. Onun eserini benzerlerinden ayıran

* Muş Alparslan Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Tezli Yüksek Lisans Öğrencisi, Muş, Türkiye.
Elmek: ercanedebiyat@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0001-6383-2996>.

ve orijinal bir eleştiri metni haline getiren özelliklerden biri bu üsluptur. Hermeneutik bir yöntemle metne yaklaşan yazar, metnin anlam tabakasını çözümlemeye çalışırken eleştirel bir gözle tetkik etmenin yanında, metnin nasıl bir psikoloji içinde oluşturulduğunu da anlamaya çalışır. Elbette irdelemelerini yaparken metnin yazıldığı dönemin tarihsel koşullarıyla da ilişkisini kurmaya çalışmaktadır.

Yirminci yüzyılın en özgün entelektüellerinden olan Alman filolog ve edebiyat eleştirmeni *Erich Auerbach*, 1936 - 1947 yılları arasında Türkiye’de kalmıştır. Bu yıllarda İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Romanoloji bölümünde ordinaryüs profesör olarak görev yapmıştır. Auerbach, *Batı Edebiyatında Gerçekliğin Tasviri* alt başlığını taşıyan *Mimesis* adlı eserinde, metinlerden yola çıkarak anlatı geleneğinin uçsuz bucaksız dünyası içinde edebî hakikatin izini sürerek edebiyat eleştirisi alanında epeyce özgün bir çalışmaya imza atmıştır. 1942-1945 tarihleri arasında kaleme aldığı bu eser, yazılışından yetmiş yıldan fazla bir zaman sonra ancak Türkçeye çevrilmiştir. Yirmi başlıktan oluşan bu hacimli çalışma, Homeros’un ‘İlyada ve Odysseia Destanı’nın kahramanı Odysseus’un macerasıyla başlar.

Odysseus’un Yara İzi başlıklı birinci bölümde, Homeros’un üslubunda kahramanların yaşadığı durumlar, başlarından geçen olayların dile getirilmesinde ayrıntılar üzerinde durulduğu, onun üslubundaki asıl orijinalliğin; fenomenleri bütünüyle biçimlenmiş olduğu ve her parçasıyla algılanabilir ve görünür kıldığı, olayları zaman ve mekân unsurundan uzaklaştırmadan net bir şekilde bilince yansıtabilmesinde olduğunu savunur. Auerbach, Homeros’un üslubunun ne kadar özgün olduğunu daha iyi anlayabilmek için *Eski Ahit*’te İshak’ın kurban edilmekle öyküsüyle karşılaştırır. Aynı ölçüde eski ve epik olan bu iki metnin üslubu arasındaki zıtlığa dikkat çeker. Homeros destanlarının anlam, dil ve sentaktik kültür açısından üst düzeyde olduğunu fakat insan tasvirlerinin geri ve sıradan olduğunu belirtir. Kutsal Kitaptaki hikâyelerdeyse durumun çok farklı olduğunu, estetik cazibe hedefi güdülmemesine rağmen duyumsal açıdan hatırı sayılır bir canlılık sergilediğini, bunun nedeni de hedefledikleri etik, dinsel ve ruhsal süreçlerin yaşamın duyumsal öğelerinde meydana geldiğini savunur. Homeros destanlarının sadece üst tabakanın yaşamını konu edindiğini, diğer canlı varlıkların rolünün

efendilere hizmet etmekle sınırlı olduğunu ifade eder. Yani anlatılanın başlı başına bir feodal aristokrasi olduğunu savunur. *Eski Ahit* metinlerinin tarihselliği ve toplumsal hareketliliğinin derinliğinin fazla olduğunu, Homeros'un yapıtlarından farklı bir üst düzey üslup ve yücelik kavramı ortaya koyduğunu belirtir. Yazar, bu iki metni karşılaştırma amacının, Avrupa kültüründe gerçeğliği edebî açıdan betimleme çabalarına bir çıkış noktası yaratmak olduğunu; çünkü bu iki üslubun, zıtlıkları açısından bakıldığında temel türler olduğunu savunarak gelişimlerini tamamlamış olmaları itibariyle, bu iki farklı anlatım biçiminin Avrupa kültüründeki gerçeğliği betimleme yöntemine temel oluşturduklarını belirtir.

Eserin ikinci başlığı olan *Fortunata* bölümünde, -Fortunata, Romalı yazar Petronius'un romanında bir kadın kahramanın adıdır- Yahudi-Hıristiyan geleneğine ait metinlerin karakteristiğinde baştan beri temelleri olan bir yöntemin, Tanrı'nın, toplumsal statüsü en alta bir insanda vücut bulduğunu, yeryüzünde sıradan alt tabakanın içinde berbat koşullarda geçirdiği dönüşümle ve alçaltıcı bir eziyete maruz kalmasıyla öne çıkarıldığını savunur. İsa'yı Mesih olarak tanımış ilk kişi olan Petrus'un sıradan bir kişiyken, bu önemli görevle yönlendirildiğini dile getiren Auerbach, her şeyin toplumda sıradan insanlar arasında cereyan ettiğini, oysa bu tür temaları antik sanatın ancak komedyaya veya kaba güldürüye lâıyk gördüğünü ifade eder. Yazar özetle, Antik edebiyatla ilk İsevî metinler arasındaki üslup farklarının, başka bir perspektifle bambaşka insanlar için yazılmış olmalarına dayandığını belirtir. *Eski Ahit*'in bir halkın tarihi ve Yahudiliğin yasası mertebesinden indirilip bir dizi figürün öyküsüne, daha doğrusu İsa'nın gelişini ve buna ilişkin olayları müjdeleyen alt okumalara dönüştüğünü söyler.

Petrus Valvomeres'in Tutuklanışı bölümünde Auerbach, M.S 4. yüzyılda yaşamış yüksek rütbeli bir subay ve tarih yazıcısı olan Ammianus Marcellinus'un eserinden bir bölümü aktararak, onun tasvir yönteminin Seneca ve Tacitus'ta ilk işaretleri görülen korkunç algısallığın galebe çaldığı aşırı coşkulu üslubu üst noktaya taşıdığını ifade eder. Bunun, Klasik Antik dönemin hiç bilmediği, kasvetli ancak etkileyici bir gerçeğçilik olduğunu dile getirir. Augustinus'un *İtiraflar* kitabından bir bölüm alan yazar, gerek klasik - retorik çizginin gerek Yahudi - Hıristiyan geleneğinin ehli olması itibariyle Augustinus'un bu iki dünyanın tarzlarındaki zıtlığın ayırıcısına varan ilk kişi olduğunu belirtir.

Sicharius ve Chramnesindus bölümünde, Tours'lu Gregorius'un *Frankların Tarihi* adlı eserinden bir bölüm olarak Gregorius'un canlı tasvir çabasının, Antik Çağ edebiyatının hiçbir örneğinde kolay kolay rastlanamayacak canlılıkta olduğunu savunur. Gregorius'un Geç Antik dönemdeki yazarlardan, hatta Hıristiyan yazarlardan bile tamamen farklı bir üsluba sahip olduğunu dile getirerek, Geç Antik dönemde gerek üslup gerekse içeriğe biçim verme açısından bir kasılmanın olduğunu söyler. Öyle ki bu kasvetli atmosferin Tacitus'tan, Seneca'dan başlayıp Ammianus'a kadar dönemin yazarlarını zorlayıcı, yorucu ve eziyet dolu bir uğraşa ittiğini ifade eder.

Roland'ın Frank Ordusu Artçı Birlikler Komutanlığına Atanışı bölümünde, Orta Çağ'ın ünlü epik metinlerinden olan *Roland Destanı*'ndan parçaların alındığı bu kısımda Auerbach, Orta Çağ Avrupası'nda seçkin üslubun oluşumunun, epizotların içeriğinin renklenmesiyle başladığını, metinde devamlı bir sınırlılık, idealize etme, basitleştirme ve masalımsı bir perdelemenin ağır bastığını iddia eder. Fransız kahramanlık destanının üslubunu seçkin bulur. Yazar destanda, üst feodal tabaka dışında herhangi bir sınıfa yer olmadığını, yaşamın ekonomik temellerinden hiç söz edilmediğini dile getirir. *Roland Destanı*'nın Cermen dilinin ya da Orta Çağ Almancasının kahramanlık destanlarına kıyasla daha bir abartıldığını belirtir. XI., XII. ve XIII. yüzyılın dinleyicileri için kahramanlık destanlarının tarih anlamına geldiğini, eski çağların tarih geleneğinin bu destanlarda hayat bulmaya devam ettiğini savunur.

Saray Şövalyesinin Uzaklara Gidişi bölümünde, saray edebiyatı denen şeyin asıl olarak, feodal soyluluğun yaşam biçimleri ve idealleriyle kendini sergilemesi olarak nitelendirilebileceğini ifade eder. Auerbach, saray gerçekçiliğinin tek bir tabakanın dolu dolu ve eğlenceli yaşamını yansıttığını, bu sınıfın diğer sınıflardan ve insanlardan kopuk olduğunu, bazen metnin içinde bulunmalarının, komik ve grotesk kenar süsü rolleri icabı olduğunu söyler. Yazarın önemle üzerinde durduğu bir husus da, saray edebiyatının asıl can damarının masal atmosferi olduğunu; çünkü bu türün, sadece biçimsel koşulları değil, her şeyden önce sona ermekte olan XII. yüzyılın feodal toplumunun ideallerini de dile getirme derdinde olduğunu belirtir. Böylece gerçekliğin edebî anlamda kayda düşülmesi tarihinde oynadığı rolün meselenin özü olduğunu ifade eder. Yazar sonuç olarak, gerçekliği

enine boyuna kavrayan bir yazın sanatının gelişmesinde saray kültürünün ayak bağı olduğu sonucunu çıkarır.

Âdem ile Havva bölümünde, XII. yüzyıl sonunda yazılmış bir Noel piyesinden alınma bir diyalogu işlerken, Âdem ile Havva arasında gelişen diyalogu, İncil'deki bazı pasajlarla açıklamaya çalışır. Auerbach üslup sorununun, Hıristiyanlığın yayılması sırasında Kutsal Kitap metinlerinin ve aslen İsevî literatürün, iyi eğitimli paganların estetik açıdan eleştirisine maruz kalmasıyla gündeme geldiğini söyler. Okumuş yazmış paganların acemice, cahil diliyle ve üslupbilimin kategorilerinden tamamen bihaber yazılmış dedikleri metinlerin yüce hakikati içerdiği iddiası karşısında infiale kapıldıklarını dile getirir. Yazar, paganların bu eleştirileri sayesinde Kilise Babaları'nın, en eski İsevî metinlerle kıyaslandığında Antik Çağ geleneğinin üslubunu çok daha fazla dikkate alarak yazmaya çabaladıklarını belirterek önemli bir ayrıntıya da dikkat çekmiştir.

Farnata ve Cavalcante bölümünde Auerbach, Dante'nin *İlahi Komedya* adlı eserinden bir pasaj verir. Dante'nin dilinin, seleflerine göre kavranması zor bir mucize olduğunu, diğer büyük ozanlarla karşılaştırıldığında ifade gücünün, eşsiz bir zenginliğe, güncelliğe, canlılığa ve kıvraklığa sahip olduğunu söyler. Dante'nin, eserine *Komedya* adını vermesinde üslubunun alt düzeyde ve halk dilinde olduğu için böyle nitelendirdiğini iddia eder. Fakat kitabın her şeye rağmen kendine has tarzıyla seçkin edebiyat türüne ait olduğunu da ekler. *Komedya*'ya salt işlenen temaların bolluğu nedeniyle bile seçkin stil sorununa başka bir gözle bakmak gerektiğini belirtir. Auerbach, *Komedya*'nın bir yanıyla ansiklopedi niteliğinde bir şiir olduğunu, bu şiirde fiziksel - evrenbilimsel, etik ve tarihsel - siyasi dünya düzeninin tümüyle sunulduğunu ifade ederek bir yanıyla da gerçekliği taklit eden bir eser olduğunu, yanı sıra gerçekliğin akla gelebilecek tüm alanlarının onda kendine yer bulduğunu savunur. Yazar, Dante'nin ozan Vergilius'a el atabilen ilk kişi olduğunu, üslubunu Orta Çağ kuramından ziyade Vergilius'un etkisiyle geliştirdiğini de ayrıca ekler.

Peder Alberto bölümünde, duysal fenomenlerin dünyasına hükmeden, bilinçli bir sanat anlayışıyla bu dünyayı düzenleyen ve diliyle ele geçiren ilk yazarın Boccaccio olduğunu söyler. Eseri *Decameron* için, Antik Çağ'dan sonra, üslubu belli bir düzeyde sabitleyen ilk yapıt olduğunu ifade ederek ahlâki kıssa işlevi

görmeyi bıraktığını ve halkın zevksiz gülme hevesini tatmine de alet olmadığını aktarır. Auerbach *Decameron*'un, yaşamın zevklerinden haz alan, duyarlığa, gustoya, muhakeme gücüne sahip, seçkin ve iyi eğitilmiş genç insanlardan, beylerden hanımlardan oluşan bir çevrenin eğlenmesine hizmet ettiğini belirtir. Gerçekçiliği ve erotiği zarif ifade biçimleriyle orta seviyedeki ya da harmanlanmış üslubun çizdiği genel tablonun da benzerliği perçinlediğini savunur. Yazar, *Boccaccio*'nun İtalyan düzyazı sanatını, Antik Çağ sonrası Avrupa'nın ilk edebî düzyazısını oluşturduğunu belirterek bu edebî türün Boccaccio'nun ilk gençliğindeki ürünleriyle *Decameron* arasındaki on yılda doğduğunu savunur. *Decameron*'un yaklaşımında asıl önemli ve Orta Çağ - Hıristiyan etiğine taban tabana zıt olan şeyin, genellikle usulca ifade edilmiş olmakla beraber, gayet kendinden emin aşk ve doğa öğretisi olduğunu belirtir. İsevîliğin öğretilerine ve yaşam biçimlerine karşı, modern başkaldırımın fiili gücünü ve propagandadaki etkinliğini önce cinsel ahlâk alanında test edebilmiş olmasının nedenini, Hıristiyanlığın ortaya çıkış öyküsünde ve doğasında bulur.

Madame du Chastel bölümünde Auerbach, XV. yüzyılda yaşamış geç feodal dönemin tipik şövalyelerinden olan saray görevlisi ve eğitimci Antoine de la Sale'ın yazdığı bir aşk romanı üzerinde durarak romanın didaktik ve Fransa'da geç feodal dönemin muhtemelen en canlı edebî belgesi olduğunu ifade eder. La Sale'ın dili ve sanatının sınıfsal, fakat çok seyahat etmesine rağmen ufkunun da dar olduğunu aktardıktan sonra, Orta Çağ edebiyatında böylesine yalın, sahici, sıra dışı trajik bir ihtilafın ikinci bir örneğine zor rastlandığını, ayrıca böyle hoş bir yapıtın bu kadar az biliniyor olmasına da şaşırıldığını da ekler. Yazar, gerçekçiliğin gelişmesine, bir büyük burjuva kültürünün oluşmasının da katkı sunduğunu belirterek bu kültürün özellikle Orta Çağ'ın sonlarına doğru Kuzey Fransa ve Burgonya'da adamakıllı ön plana çıktığını ifade eder.

Pantagruel'in Ağzındaki Dünya bölümünde, Rabelais'in üslubunda birleşen öğelerin neredeyse tamamının Geç Orta Çağ'dan beri bilindiğini, kaba güldürüler, insan bedenine mahlûksal gözle bakma, utanma duygusunun ve cinsel çekingenliğin noksanlığı, bu şekildeki gerçekçiliğin hicivci ve didaktik içeriklerle karılması, biçimsizce yığılmış, kimi yerde çapraşık âlimlik gibi unsurların Geç Orta Çağ'da da olduğunu söyler. Lâkin söz konusu öğelerin vurgulanış ve hercümerç edilmiş tarzının

yeni bir çeşitlilik yarattığını da belirtir. Auerbach Rabelais'te, estetik ölçütün olmadığını, her şeyin her şekilde bir araya gelebildiğini belirterek sıradan gerçeğin akıl almaz bir fantastikliğe yerleştğini, komikliğin bile en kaba haliyle bilgiyle dolu olduğunu; müstehcen söz ve anekdotlardan felsefî ve ahlâkî bir aydınlanmanın taşıdığını ifade eder. Fakat yine de Rabelais'in üslubunun Orta Çağ'daki tarzın muazzam bir hamleyle daha ileri taşınmasıyla sınırlı kalmadığını da aktarır.

L'humaine Condition bölümünde, Montaigne'in *Denemeler* adlı ünlü eserinden bir pasajı alır. Auerbach, deneme formunun kökeninin örnekler, alıntılar ve özdeyişler olduğunu Villey'den aktararak Geç Antik dönemde ve Orta Çağ'da hayli revaçta olan bir literatür olduğunu ve bunun XVI. yüzyılda hümanistik materyalin yaygınlaşmasına hizmet ettiğini söyler. Montaigne'in kitabının okumalarından damıttıklarının yorumlar eklenmiş bir derlemesi olduğunu savunur. *Denemeler*'de, dünya tablosundaki ani ve şiddetli değişim zenginliği ve tablonun içerdiği henüz bakir olanakların bilincinde olmanın yol açtığı heyecanın titreşimlerinin gözlendiğini aktarır Auerbach. Montaigne'nin, tüm çağdaşları içinde insanın kendi yönünü tayin etmesi meselesine en duru gözle bakan biri olduğunu, ayrıca insan yaşamına, bir bütün olarak tesadüfî öz yaşama, modern anlamda sorun gözüyle bakan ilk kişi olduğunu da ifade eder.

Yorgun Prens bölümünde, Shakespeare'in *IV. Henry* ve *Macbeth* adlı oyunlarından pasajlar alır. Onun üslubunda yücelik ile bayağılık, trajiklik ile komikliğin bitmek tükenmek bilmeyen bir nüans bolluğunda karıldığını belirterek, masalsı fantastik ve bazen trajik yanlarını hissettiren komedilerin de hesaba katıldığında tablonun daha da zenginleştğini söyler. Auerbach, Shakespeare'in yapınının serbest kaldığını, buna rağmen geçmişin tüm ahlâkî zenginliğini barındıran etkenleri geliştirdiğini de söyler. Ve çok geçmeden bu gelişmeye set çeken karşı akımların da güçlenip karşı konulamaz bir hale geldiğini, Protestanlık ve Karşı Reformasyon, toplumun ve düşünce dünyasının mutlakiyetçi organizasyonu, Antik Çağ'ın akademik- pürist yaklaşımla taklidi gibi unsurların ve rasyonalizm ile bilimselliğin bir olup trajik tarzın kazandığı bu özgürlüğü Shakespeare'den sonra gelişmesini engellediği gibi hayli çarpıcı bir dizi tespiti de yapar.

Efsunlu Dulcinea bölümünde, Cervantes'in *Don Quijote* adlı eserinden bir bölümü alarak kitapta, karmaşık meselelere ve trajikliğe fazla yer verilmediğini

belirttikten sonra, halbuki yapıtın, Avrupa’da karmaşık meselelerin ve trajikliğin şekillendiği bir devrin şaheserlerinden olduğunu savunur. Yazar, bir yanda kadim macera romanları geleneği olduğunu, bu türün Boiardo ve Ariosto tarafından yenilenmesi gerçeği olmakla birlikte Cervantes’ten önce hiç kimsenin bu parlak ve amaçsız birleşik oyuna, gündelik yaşamın sahici gerçekliğini katamadığını da itiraf eder.

Riyakâr bölümünde, Moliere’in sanatının XIV. Louis dönemindeki gelişkin Fransız klasik edebiyatında henüz revaçta olan gerçekçiliğin en üst safhası olarak görülebildiğini söyleyerek o sıralar mümkün olanın sınırlarını Moliere’in belirlediğini, psikolojik standartlaştırma yönündeki hâkim eğilime pek ayak uydurmadığını da ekler. Yazar, Fransız klasik tragedyelerinin, Avrupa edebiyatının yarattığı stiller ayrılığının en uç aşamasını temsil ettiğini belirtir.

Yarıda Kalan Akşam Yemeği bölümünde Auerbach, Fransız yazarları Abbe Prevost, Voltaire ve Saint-Simon’dan pasajlar aktararak üslupları üzerinde durur. Prevost’un *Manon Lescaut* adlı romanından alınma metin için, Orta Çağ’ın son dönemlerinden bazı tasvirlerdeki ‘ailevi çerçeve’yi hatırlattığını, metinde bedensellik unsurunun eksik olduğunu, pütürsüz ve koket bir zarafetin daha çok göze çarptığını söyleyerek, tema ve anlatının yaşamsal derinliğin çok uzağında olduğunu da belirtir. Voltaire’nin ise gerçekliği kendi amaçlarına hizmet edecek şekilde düzenlediğini, hatta çoğu yazısında olağan gerçekliği renkli ve canlı biçimde yansıttığını, fakat bu gerçekliğin eksik, aldırışsız ve yüzeysel olduğunu ifade eder. Üslup olarak da Aydınlanmacı metinlere hâkim anlayışın, insanın konumunu aşağıya çekmeyi içerdiğini belirtir. Auerbach, XVIII. yüzyıl Fransız edebiyatının en önde gelen yazarının Saint-Simon olduğunu, anılarının önemli olduğunu belirttikten sonra onun, mutlakiyet karşıtı, aristokratik temelde sınıfsal, liberal yönelimli reformcu anlayışın nevi şahsına münhasır bir örneği olduğunu düşünür.

Müzişyen Miller bölümünde Alman şair ve dram yazarı Schiller’in *Luise Millerin* adlı oyunundan bir pasajı aktararak, o dönemden ayakta kalmış yapıtlar içinde bu eserin, gerçekliğe doğrudan müdahale etmeye ve genel koşullar temelinde istisnai bir vaka oluşturmaya yönelik meramı itibariyle önemli bir eser olduğunu belirten Auerbach, çağına göre gerçekliğin, edebî araçlarla karakteristik biçimde ve sorunlar temelinde yansıtılmasının uç örneği olduğunu dile getirir.

Erich Auerbach'ın bu bölümde üzerinde durduğu noktalardan biri de, uygun estetik ön koşullara rağmen Alman yazınında gerçekçiliğin tam anlamıyla gelişmesini engelleyen nedenleri saptamaya çalışmasıdır. Yazar, o dönem Almanya'sındaki koşulların geniş çaplı bir gerçekçiliğe hiç elverişli olmadığını, toplumsal tablonun heterojen olduğunu; hayatın genel olarak, siyasî koşulların yarattığı karman çorman küçük tarihsel bölgelerde ve hanedanlıklara ait toprak parçalarında cereyan ettiğini aktardıktan sonra Karl Marx'a gelinceye dek bu durumun böyle devam ettiğini belirtir. Tam da bu noktada Goethe'ye bakmak gerektiğini savunan Auerbach, onun Fransız Devrimi'ne, Napolyon dönemine, kurtuluş savaşlarına ve ilk işaretleri görölen XIX. yüzyıl eğilimlerine karşı tavrının bilindiğini, bu tavrın kaynağında köklü bir burjuva ailesinden gelişi, yaşam biçimi olarak seçtiği sıra dışı toplumsal konum, derin temayülleri, sezgileri ve nihayetinde onu giderek, yavaşça biçimlenen şeyleri yüceltmeye, biçimsiz mayalanan, tasnife ayak direyen fenomenleri ise aşağılamaya sevk eden öğreniminin yattığını söyleyerek Goethe hakkında değerlendirmelerde bulunur.

Hotel de La Mole'de bölümünde Auerbach, Stendhal, Balzac ve Flaubert'in romanlarından parçalar alarak modern gerçekçiliğin izlerini bulmaya çalışır. Yazar, modern gerçeklik bilincinin edebî alanda, nasıl olup da Stendhal ile şekillenmeye başladığını sorarak onun kıvrak bir zekâya sahip hayat dolu, bağımsız ruhlu, cesur bir insan olduğunu belirtir. Kurguladığı dilin hayli etkileyici, bütünüyle kendine özgü, fakat buna karşın soluksuz olduğunu, hedefini her zaman tutturamadığını, temaya tam anlamıyla hâkim olup elinden kaçırmadığının da seyrek olduğunu ifade eder. Stendhal'in gerçekçiliğinin pek öyle gelişmelerin ölçülü ve evrimsel kavranışından kaynaklanmadığını, tamamen kendini kanıtlama mücadelesinin ürünü olduğunu söyler. Auerbach, romantik kuşağın bir başka ismi olan Balzac'ın da yaratma yeteneğine sahip, üstelik gerçekliğe daha yakın ve çağı anlatmayı önemli bir misyon olarak gördüğünü, onun ve Stendhal'in modern gerçekçiliğin kurucusu olarak görülebileceklerini belirtir. Balzac'ın ortamları yansıtan gerçekçi anlatımının çağın ürünü olup belli bir atmosferin parçası ve sonucu olduğunu savunur. Bir sonraki kuşağın romancısı olan Flaubert'te ise gerçekçiliğin nötrleşip kişiliksiz ve nesnel bir şekle büründüğünü aktararak onun, *psikolojik düzlemde anlama* gibi bir şeyin peşinde olmadığını, sadece sözü olgulara bı-

raktığını düşünür. Auerbach'a göre modern gerçekçiliğin temellerini, bir yandan rutin gerçekliğin ciddi yaklaşımla işlenişi, daha geniş ve toplumsal hiyerarşideki alttaki insan topluluklarının terfi edip sorunlar temelinde ve yaşamsal bağlamda anlatımın teması hâline gelişi; diğer yandan rastgele, sıradan kişi ve olayların güncel tarihin genel akışına, tarihsel olarak hareketli bir arka plâna yerleştirilmesinin meydana getirdiğini savunur. Ve bunca unsuru içeren bir aktarımda, roman türünün geniş ve esnek formunun gittikçe başat hâle gelmesinin doğal olduğunu, Fransa'nın XIX. yüzyıl boyunca modern gerçekçiliğin oluşmasında ve gelişmesinde en büyük rolü oynadığını belirtir.

Germine Lacerteux bölümünde yazar, Goncourt Kardeşler'e göre yaygınlaşıp önem kazanan roman sanatı, edebî incelemenin ve toplumsal araştırmaların ciddi, tutkulu, canlı formu olduğunu; analizleri ve psikolojik gözlemleriyle çağdaş bir ahlâki tarih konumunda olduğu ve bilimin yöntem ve sorumluluklarını yüklediğine göre o hâlde bilimin haklarına ve özgürlüğüne sahip olması gerektiğini aktarır. Stendhal'in hatta Balzac'inkiyle karşılaştırıldığına Goncourtlar'ın ve Flaubert'in dünyasının aktarılan izlenimlerin bolluğuna rağmen küçük ve sınırlı olduğunu söyler. XIX. yüzyıl Fransız edebiyatının çağın gerçekliğini kavrayıp yansıtmada, diğer Avrupa ülkelerinden fersah fersah ileride olduğunu ifade eder. Auerbach, Emile Zola'nın *Germinal* adlı eserinden bir pasajı aktararak, Zola hakkında değerlendirmelerde bulunur. Zola'nın yaşadığı çağa, o çağın sorunlarına mesafemizin arttıkça daha saygın bir kişilik hâline geleceğini zannettiğini aktaran Auerbach, onun büyük Fransız gerçekçilerinin sonuncusu olmasının bu kanıyı güçlendirdiğini belirtir. Emile Zola'nın yaşamının son on yılına denk gelen dönemde, anti natüralist tepkinin hayli güçlendiğini, ondaki verimlilik, cesaret, dayanıklılık ve çağın yaşamına dair derin bilgiyle boy ölçüşebilecek kimsenin artık kalmadığını ifade eder.

Eserin son kısmı olan *Kahverengi Çorap* bölümünde, Virginia Woolf'un *Deniz Feneri* adlı yapıtından bir bölümü aktarır. Woolf tarzı tekniğin esasını oluşturan şeyin, sadece bir öznenin bilincine yansıyan izlenimlerin aktarılmadığını, sık değişen birçok öznenin olduğunu söyleyerek alınan pasajda da Mrs. Ramsay, people, Mr. Bankes, arada kısa bir süreliğine James, geçmişini anımsamasıyla İsviçreli hizmetçi kız ve gözyaşı hakkında tahmin yürüten isimsizler olduğunu be-

lirtir. Auerbach, *Deniz Feneri*'nde anlatılanların benzerinin, bu türden yapıtların hepsinde denendiğini, fakat çok azında böylesi bir içgörü ve ustalıklı işlendiğini ifade eder.

Erich Auerbach, kutsal kitaplardan başlayarak Batı kültürünün ve edebiyatının temel metinlerinde, çalışmasının sonsöz kısmında da belirttiği gibi, gerçekçilik anlayışının nasıl bir tema ve sorunsallıkla ele alınıp işlendiği üzerinde durmaktadır. Kuramcı yönünün yanı sıra, bir filolog olmasının getirdiği titizliğin de etkisiyle örnek aldığı metinlerin anlam dünyası içine girerken, kelimeler ve onların oluşturduğu cümlelerin sentaktik ve fonetik dünyası içinde düşüncelerin nasıl bir bağlama tekabül edeceğini de hesaba katarak değerlendirmelerini yapar. Auerbach, incelediği metinleri açıklayıp yorumlarken kendini, metni yazan kişinin yerine koyup bir empati sistemi oluşturur. Esasen Hermeneutiğin tüm kurallarının dayandığı temel de kendini bir başkasının yerine koyarak bir içselleştirme hâli oluşturmaktır (Dilthey 2017: 42). Dolayısıyla Auerbach bu yöntemle Hermeneutik bilimine de bir katkı yapmıştır. Metni, dilbilimsel ve yorumbilimsel bir bakış açısıyla incelemeye çalışmak şimdi bile yeni sayılabilecek bir yöntem iken, 1940'lı yıllarda bu metotla metinleri açıklamaya çalışmanın özgünlüğü daha bir ortaya çıkmaktadır. Tahlil yönteminde dikkati çeken önemli bir nokta da, ele aldığı yazarı veya metni incelerken sadece onunla yetinmeyip, art zamanlı ve eş zamanlı başka metinlerle de dil, üslup, düşünce gibi yönlerden karşılaştırmasını yapmasıdır. Bunu, hem ulusal edebiyatın kendi ürünleri arasında yapmaya çalışır hem de farklı ulusların edebî ürünleri arasında yapmaktadır. Eserini sürgünde ve savaş koşullarında yazan Auerbach'ın edebî ve zihinsel dünyasına hâkim olan hümanist ruhu ve güçlü lirizmi üslubunda görebiliyoruz. Sürgün hayatı içinde entelektüel üretim yapmanın trajik bir yanı elbette var. Belki de Auerbach'ın üslubunda görülen hümanist ruhun bir nedeni de içinde bulunduğu *yersiz yurtsuzluğun* oluşturduğu psikolojidir.

Burada eleştirinin eleştirisi anlamında söylenebilecek husus; Auerbach'ın, eserinin alt başlığı olarak da belirttiği gibi, çalışmasında *Batı Edebiyatında Gerçekliğin Tasvirini* arasa da, edebiyat kavramının zaman ve zeminden bağımsız olarak ele alındığında bir bütün olduğu, sadece Batı dünyasında değil, Doğu'da da bir anlatı geleneği ve onun kapsadığı bir gerçeklik dünyasının olduğu haki-

kati vardır. Dolayısıyla Doğu anlatı geleneği ve edebiyatından da metinler alınıp incelenseydi, edebiyat kavramının hümanist ruhuna ve bütünlük anlayışına daha uygun düşerdi. Kaldı ki Auerbach'tan iki asır önce önce yaşamış, yurttaşı Goethe'nin *Wellliteratür* diyerek adını koyduğu bir dünya edebiyatı idealini taşıdığını düşündüğümüzde bu eleştirinin haksız olmadığı da anlaşılabilir. Erich Auerbach edebiyat ve gerçeklik ilişkisini sorunsallaştıran yapıtıyla, edebiyat incelemesinde yerleşik ve klasik yargıları sorgulamamıza yol açarak edebiyata ve metne bakış tarzımızda yeni bir alan açmıştır.

Kaynakça

Aristoteles (2019), *Poetika*, (Çev. Ari Çokona - Ömer Aygün), İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Dilthey, Wilhelm (2017), *Hermeneutik ve Tin Bilimleri*, (Çev. Doğan Özlem), İstanbul: Notos Kitap.